

Coordonator Dragoș Călin

Autori: Ionuț Militaru, Mihaela Vasiescu, Roxana-Maria Călin, Anamaria-Lucia Zaharia, Paula-Andrada Coțovanu, Florin Mihăiță, Cristinel Ghigheci, Mihaela Lavinia Cîrciumaru, Cristina Radu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Irina Alexandra Gherghesanu, Vasile Bozeșan, Beatrice Ramașcanu, Alexandra Lăncrănjan, Iulian Balan

Dreptul la un proces echitabil

Aspecte civile

**Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor
Omului pronunțate în cauzele împotriva
României**

Vol. I

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

CUPRINS

INTRODUCERE	9
A. „Contestații” privind „drepturi și obligații cu caracter civil” ..	59
<i>Cauza Stere și alții c. României</i> , hotărârea din 23 februarie 2006	59
<i>Cauza Iancu Alexandru Vasiliu c. României</i> , hotărârea din 4 noiembrie 2008	64
<i>Cauza Mihai c. României</i> , hotărârea din 4 noiembrie 2008	67
<i>Cauza S.C. Ghepardul S.R.L. c. României</i> , hotărârea din 14 aprilie 2009 ...	70
B. Dreptul la o instanță, independentă și imparțială, stabilită prin lege	77
1. Dreptul la o instanță	77
<i>Cauza Vasilescu c. României</i> , hotărârea din 22 mai 1998	77
<i>Cauza Rotaru și Cristian c. României</i> , hotărârea din 30 noiembrie 2006	81
<i>Cauza Hirschhorn c. României</i> , hotărârea din 26 iulie 2007	85
<i>Cauza S.C. Parmalat SPA și S.C. Parmalat Romania S.A. c. României</i> , hotărârea din 21 februarie 2008	93
<i>Cauza Luka c. României</i> , hotărârea din 21 iulie 2009	96
<i>Cauza Ion Sgaibă c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 27 ianuarie 2015	101
<i>Cauza S.C. „Asul de aur – Aranyaszok” S.R.L. și Fodor Barabas c. României</i> , hotărârea din 3 martie 2015	107
2. Efectivitatea accesului la justiție	117
<i>Cauza Ciobanu c. României</i> , hotărârea din 16 iulie 2002	117
<i>Cauza Moșteanu și alții c. României</i> , hotărârea din 26 noiembrie 2002	121
<i>Cauza Cancioviți și alții c. României</i> , hotărârea din 26 noiembrie 2002	124
<i>Cauza Smoleanu c. României</i> , hotărârea din 3 decembrie 2002	127
<i>Cauza Lindner și Hammermayer c. României</i> , hotărârea din 3 decembrie 2002	130
<i>Cauza Popovici și Dumitrescu c. României</i> , hotărârea din 4 martie 2003 ...	133
<i>Cauza Glod c. României</i> , hotărârea din 16 septembrie 2003	136
<i>Cauza Lungoci c. României</i> , hotărârea din 26 ianuarie 2006	138

<i>Cauza Ban c. României</i> , hotărârea din 7 decembrie 2006	141
<i>Cauza Hauler c. României</i> , hotărârea din 12 iulie 2007	144
<i>Cauza Faimblat c. României</i> , hotărârea din 13 ianuarie 2009	146
<i>Cauza Drăghici și alții c. României</i> , hotărârea din 27 mai 2010	152
<i>Cauza Maria Atanasiu și alții c. României</i> , hotărârea din 12 octombrie 2010	157
<i>Cauza Miu c. României</i> , hotărârea din 6 noiembrie 2012	178
C. Garanțiile privind desfășurarea procedurii	183
1. Res judicata - principiul securității raporturilor juridice	183
<i>Cauza Brumărescu c. României</i> , hotărârea din 28 octombrie 1999	183
<i>Cauza Anghelescu c. României</i> , hotărârea din 9 aprilie 2002	187
<i>Cauza Nagy c. României</i> , hotărârea din 26 noiembrie 2002	191
<i>Cauza Golea c. României</i> , hotărârea din 17 decembrie 2002	195
<i>Cauza Segal c. României</i> , hotărârea din 17 decembrie 2002	198
<i>Cauza Androne c. României</i> , hotărârea din 22 decembrie 2004	202
<i>Cauza S.C. Mașinimportexport Industrial Grup S.A. c. României</i> , hotărârea din 1 martie 2006	206
<i>Cauza Caracas c. României</i> , hotărârea din 29 iunie 2006	211
<i>Cauza S.C. Magna Holding S.R.L. c. României</i> , hotărârea din 13 iulie 2006	214
<i>Cauza Raicu c. României</i> , hotărârea din 19 octombrie 2006	219
<i>Cauza Cornif c. României</i> , hotărârea din 11 ianuarie 2007	223
<i>Cauza Blidaru c. României</i> , hotărârea din 8 noiembrie 2007	228
<i>Cauza Rada c. României</i> , hotărârea din 8 noiembrie 2007	232
<i>Cauza Sfrijan c. României</i> , hotărârea din 22 noiembrie 2007	236
<i>Cauza Mitrea c. României</i> , hotărârea din 29 iulie 2008	239
<i>Cauza Tripou (nr. 1) c. României</i> , hotărârea din 23 septembrie 2008 .	242
<i>Cauza Tripou (nr. 2) c. României</i> , hotărârea din 23 septembrie 2008 .	244
<i>Cauza Gagiu c. României</i> , hotărârea din 30 septembrie 2008	248
<i>Cauza Daniel și Niculina Georgescu c. României</i> , hotărârea din 27 ianuarie 2009	250
<i>Cauza Stanca Popescu c. României</i> , hotărârea din 7 iulie 2009	253
<i>Cauza S.C. Vălie Prod S.R.L. c. României</i> , hotărârea din 23 martie 2010	263
<i>Cauza Leca și Filipescu c. României</i> , hotărârea din 19 iulie 2011	265
<i>Cauza Lipanescu și alții c. României</i> , hotărârea din 27 septembrie 2011	268
<i>Cauza S.C. Aectra Agrochemicals S.A. și Munteanu c. României</i> , hotărârea din 27 martie 2012	275
<i>Cauza Lăncrănjan Franchini și alții c. României</i> , hotărârea din 10 iulie 2012	288
<i>Cauza Mihalache c. României</i> , hotărârea din 25 septembrie 2012	283
<i>Cauza Fundația Bucovina Mission Inc. și Fundația Bucovina București c. României</i> , hotărârea din 25 septembrie 2012	285

<i>Cauza Bîrzescu și alții c. României</i> , hotărârea din 25 septembrie 2012	288
<i>Cauza Siegle c. României</i> , hotărârea din 16 aprilie 2013	290
<i>Cauza Gridan și alții c. României</i> , hotărârea din 4 iunie 2013	295
<i>Cauza S.C. Uzinexport S.A. c. României</i> , hotărârea din 31 martie 2015	304
2. Jurisprudența neunitară a instanțelor judecătorești	308
<i>Cauza Curuțiu c. României</i> , hotărârea din 22 octombrie 2002	308
<i>Cauza Beian c. României</i> , hotărârea din 6 decembrie 2007	312
<i>Cauza Driha c. României</i> , hotărârea din 1 februarie 2008	316
<i>Cauza Zaharia c. României</i> , hotărârea din 4 noiembrie 2008	318
<i>Cauza Onofrei c. României</i> , hotărârea din 13 noiembrie 2008	321
<i>Cauza Poppov c. României</i> , hotărârea din 13 noiembrie 2008	324
<i>Cauza Ranete c. României</i> , hotărârea din 13 noiembrie 2008	327
<i>Cauza Gavriș c. României</i> , hotărârea din 8 ianuarie 2009	330
<i>Cauza Ștefan și Ștef c. României</i> , hotărârea din 27 ianuarie 2009	332
<i>Cauza Tudor Tudor c. României</i> , hotărârea din 24 martie 2009	335
<i>Cauza Ștefănică și alții c. României</i> , hotărârea din 2 noiembrie 2010	339
<i>Cauza Zelca și alții c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 6 septembrie 2011	343
<i>Cauza Coriolan Gabriel Iovițoni și alții c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 3 aprilie 2012	347
<i>Cauza Albu și alții c. României</i> , hotărârea din 10 mai 2012	351
<i>Cauza Ilie Șerban c. României</i> , hotărârea din 10 iulie 2012	358
<i>Cauza Stana Neghea și alți 6 reclamanți c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 11 septembrie 2012	361
<i>Cauza Ioan Radu și alți 30 de reclamanți c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 11 septembrie 2012	366
<i>Cauza Constantin Lucian Tunaru c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 13 noiembrie 2012	369
<i>Cauza Ana Maria Frimu, Judita Vilma Timar, Edita Tanko, Marta Molnar și Lucia Ghețu c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 13 noiembrie 2012	372
<i>Cauza Brîndușa Cimbru și alți 413 reclamanți c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 12 februarie 2013	376
<i>Cauza Dumitru David și alți 7 reclamanți c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 9 aprilie 2013	379
<i>Cauza Eugen Iorga c. României și Ioan Moldovan c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 9 aprilie 2013	382
<i>Stănciulescu c. României</i> , hotărârea din 9 iulie 2013	386
<i>Cauza Agneta Majtenyi și Ildiko Majteneyi c. României</i> , decizia de inadmisibilitate din 3 decembrie 2013	389

3. Durata procedurilor judiciare - termenul rezonabil	391
<i>Cauza Străin și alții c. României</i> , hotărârea din 21 iulie 2005	391
<i>Cauza Nicolau c. României</i> , hotărârea din 12 ianuarie 2006	402
<i>Cauza Cârstea și Grecu c. României</i> , hotărârea din 15 iunie 2006	405
<i>Cauza Matica c. României</i> , hotărârea din 2 noiembrie 2006	408
<i>Cauza Mihăescu c. României</i> , hotărârea din 2 noiembrie 2006	411
<i>Cauza Cârjan c. României</i> , hotărârea din 25 ianuarie 2007	417
<i>Cauza Ispan c. României</i> , hotărârea din 31 mai 2007	419
<i>Cauza S.C. Concept Ltd S.R.L. și Manole c. României</i> , hotărârea din 22 noiembrie 2007	425
<i>Cauza Mișcarea Producătorilor Agricoli pentru Drepturile Omului c. României</i> , hotărârea din 22 iulie 2008	428
<i>Cauza Piștoreanu c. României</i> , hotărârea din 30 septembrie 2008	433
<i>Cauza S.C. Comprimes S.A. c. României</i> , hotărârea din 30 septembrie 2008	436
<i>Cauza Nicolae Constantinescu c. României</i> , hotărârea din 30 septembrie 2008	437
<i>Cauza Laurențiu Popovici c. României</i> , hotărârea din 24 februarie 2009	438
<i>Cauza Ciovică c. României</i> , hotărârea din 31 martie 2009	440
<i>Cauza Parohia Greco-Catolică Sfântul Vasile Polonă c. României</i> , hotărârea din 7 aprilie 2009	448
<i>Cauza Lăzărescu c. României</i> , hotărârea din 22 septembrie 2009	459
<i>Cauza Săileanu c. României</i> , hotărârea din 2 februarie 2010	462
<i>Cauza Cenoiu și alții c. României</i> , hotărârea din 2 martie 2010	468
<i>Cauza I.D. c. României</i> , hotărârea din 23 martie 2010	472
<i>Cauza Toader c. României</i> , hotărârea din 20 aprilie 2010	480
<i>Cauza de Hohenzollern (de România) c. României</i> , hotărârea din 27 mai 2010	483
<i>Cauza Ababei c. României</i> , hotărârea din 27 iulie 2010	488
<i>Cauza Doina Vasiliu c. României</i> , hotărârea din 21 septembrie 2010 ..	493
<i>Cauza S.C. Placebo Consult S.R.L. c. României</i> , hotărârea din 21 septembrie 2010	498
<i>Cauza Boțog și Potcovă c. României</i> , hotărârea din 28 iunie 2011	504
<i>Cauza Moscu c. României</i> , hotărârea din 28 iunie 2011	507
<i>Cauza Cojocar și alții c. României</i> , hotărârea din 5 iulie 2011	510
<i>Cauza Glasberg și alții c. României</i> , hotărârea din 5 iulie 2011	514
<i>Cauza Velcescu și alții c. României</i> , hotărârea din 5 iulie 2011	518
<i>Cauza Apahideanu c. României</i> , hotărârea din 5 februarie 2013	521
<i>Cauza Vlad și alții c. României</i> , hotărârea din 26 noiembrie 2013	526
<i>Cauza Dajbukat și Szilagyi-Palko c. României</i> , hotărârea din 18 februarie 2014	534
<i>Cauza Preda și alții c. României</i> , hotărârea din 29 aprilie 2014	540
<i>Cauza Blaga c. României</i> , hotărârea din 1 iulie 2014	558

INTRODUCERE

Articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează „Dreptul la un proces echitabil”,¹ care desemnează, pe de o parte, toate garanțiile procedurale enunțate de această dispoziție, iar, pe de altă parte, dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei, o garanție cu conținut propriu.

În temeiul art.6 par.1 din Convenție, „[o]rice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa. Hotărârrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

Sub aspect civil, pentru ca art.6 par.1 să devină aplicabil, trebuie să fie îndeplinite mai multe condiții: a) să existe o contestație cu privire la „un drept ce poate fi pretins”, pus în valoare pe calea unei acțiuni în justiție, în sistemul de drept intern; b) contestația să fie „reală și serioasă”, ea putând să privească atât existența dreptului, cât și întinderea sau modurile în care se exercită; c) rezultatul procedurii să fie „direct și nedeterminant” cu privire la existența dreptului.²

Garanțiile unui proces echitabil presupun dreptul la o instanță, independentă și imparțială, stabilită prin lege.

¹ *Droit à un procès équitable* (fr.), *right to a fair trial* (eng.)

² A se vedea, pentru detalii, *D. Călin în D.C. Bunea, C.G. Caian, I. Cambrea ș.a.*, Dicționar de drepturile omului, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p.684 și următoarele.

Garanțiile privind desfășurarea procedurii iau în considerare: principiul egalității armelor; audierea în prezența părților; principiul contradictorialității; administrarea probelor: principiul administrării nemijlocite a probelor; dreptul persoanei de a-i fi examinată cauza în mod adecvat; publicitatea procedurii; oralitatea procedurii; termenul rezonabil; motivarea hotărârilor și *res judicata*, în conformitate cu principiul securității juridice etc.

Hotărârile pronunțate împotriva României de Curtea Europeană a Drepturilor Omului sunt abundente în privința încălcării art.6 par.1 și art.1 din Protocolul nr.1 adițional la Convenție, iar volumul de față selectează tipologii, tocmai în vederea unei consultări mai simple pentru cititorii săi. Vom utiliza în acest sens, în mare parte, concluziile celor 10 volume publicate sub denumirea „*Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului împotriva României. Analiză, autorități potențial responsabile, consecințe 1994-2014*” de Editura Universitară din București, în perioada 2010-2015. În materia neexecutării hotărârilor judecătorești, prezenta lucrare realizează o simplă selecție de tipologii, prezentarea exhaustivă fiind cuprinsă în volumul „*Executarea silită. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României*”, publicat de aceiași autori, în anul 2015, la Editura Universitară, coordonator Vasile Bozeșan.

A. „Contestații” privind „drepturi și obligații cu caracter civil”

În cauza *Stere și alții c. României*, hotărârea din 23 februarie 2006, Curtea a reamintit că materia contenciosului fiscal scapă incidenței câmpului drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, în detrimentul efectelor patrimoniale pe care le creează în situația contribuabililor. Deși litigiul a fost adus în fața jurisdicțiilor civile, acesta privește și o supunere la impozit asupra veniturilor alocațiilor acordate reclamantilor. Este vorba, așadar, de datorii fiscale contestate de reclamantii. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea a considerat că obiectul litigiului este, în principal, în domeniul dreptului public, în special contencios fiscal. De asemenea, în cauza *Stîngaciu și Tudor c. României*, hotărârea din 3 august 2006, Curtea a stabilit că nu există un motiv de îndepărtare de jurisprudența citată anterior, în măsura în care situația de fapt este în speță vizibil aceeași, această parte a cererii fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

În cauza *S.C. Ghepardul S.R.L. c. României*, hotărârea din 14 aprilie 2009, Curtea a evidențiat că litigiul vizează neexecutarea pretinsă a unei hotărâri definitive pronunțate într-un litigiu între reclamantă și Direcția Finanțelor Publice. Obiectul litigiului, intra, în principal, sub incidența dreptului public,

în special a contenciosului fiscal. Curtea a reamintit că procedura contenciosului fiscal nu intră în domeniul drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, în pofida efectelor patrimoniale pe care le are în mod obligatoriu în ceea ce privește situația contribuabililor.

B. Dreptul la o instanță, independentă și imparțială, stabilită prin lege

În cauza *Vasilescu c. României*, hotărârea din 22 mai 1998, Curtea a arătat că pentru ca art. 6 par. 1 din Convenție să fie respectat, trebuie ca autoritățile sesizate să reprezinte un „tribunal” conform acestui articol. Or, Ministerul Public, care prin efectul Legii nr. 92/1992 a înlocuit fosta Procuratură, este constituit din magistrați care își exercită toate funcțiile lor sub autoritatea Procurorului General. Ministrul Justiției își exercită controlul asupra tuturor membrilor Ministerului Public, inclusiv asupra Procurorului General. Chiar dacă exercită, ca în cazul de față, o atribuție de natură contencioasă, procurorul din cadrul Parchetului de pe lângă Tribunal acționează în calitate de magistrat al Ministerului Public, subordonat mai întâi Procurorului General, apoi Ministrului Justiției. „Tribunal” în sensul art. 6 par. 1 este numai un organ care se bucură de plenitudine de jurisdicție, răspunzând unei serii de exigențe, precum independența față de executiv, ca și față de părțile în cauză (*Beaumartin c. Franței*, 24 noiembrie 1994, par. 38), condiție neîndeplinită de procurori.

În cauza *Hirschhorn c. României*, hotărârea din 26 iulie 2007, Curtea a constatat încălcarea art.6 par.1 din Convenție, prin nerespectarea de către judecătorul inspector a interdicțiilor prevăzute de lege, justificând din punct de vedere obiectiv îndoielile reclamantului în privința independenței și imparțialității curții de apel. În ceea ce privește condiția de ”independență”, trebuie ca instanța să nu manifeste din punct de vedere subiectiv nicio părtinire sau prejudecată personală. Apoi, instanța trebuie să fie imparțială din punct de vedere obiectiv, adică să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice îndoială legitimă. Aceasta pleacă de la încrederea pe care instanțele unei societăți democratice trebuie să o inspire justițiabililor, pornind de la părțile în cauză. Noțiunile de independență și de imparțialitate obiectivă fiind strâns legate, Curtea le-a examinat împreună.

În speță, Curtea a constatat că reclamantul nu a prezentat niciun element de natură să indice că vreunul din judecătorii curții de apel ar fi manifestat părtinire sau prejudecată personală, rămânând de aflat dacă îndoielile exprimate de reclamant în privința independenței și imparțialității obiective a judecătorilor curții de apel pot fi considerat justificate din punct de vedere obiectiv.

Nimic nu a indicat faptul că președintele curții ar fi desemnat pe membrii completului chemat să statueze asupra recursului întreprinderii Locato, această competență fiind în principiu delegată președintelui secției civile al acestei Curți sau că judecătorul inspector ar fi făcut parte din acest complet.

Cu toate acestea, Curtea a constatat că în baza dispozițiilor legale în vigoare în acel moment judecătorii inspectori dețineau un rol important în organizarea internă a instanțelor și, în special, a curților de apel, pe de o parte ei informau pe Ministrul Justiției asupra funcționării acestor curți, asupra greșelilor de natură să compromită calitatea activității judiciare și asupra aplicării legilor și reglementărilor și, pe de altă parte, verificau, la cererea președinților și vicepreședinților curților de apel, organizarea și calitatea serviciului, precum și respectarea legilor și reglementărilor.

Ținând cont de domeniul vast, atât jurisdicțional cât și administrativ, care putea face obiectul unui control din partea judecătorilor inspectori, precum și de dubla lor subordonare Ministrului Justiției și președinților curților de apel, problema s-a pus de a ști dacă membrii completului de judecată erau la adăpostul oricărei influențe induse, bazată în special pe atribuția Ministrului Justiției de a angaja proceduri disciplinare și funcțiilor organizatorice și administrative cu care erau investiți președinții curților de apel. Dispozițiile legale interziceau oricărui magistrat să-și exprime public o opinie asupra unui proces în curs și, în plus, interziceau formal orice amestec al judecătorilor inspectori în derularea procesului.

Or, s-a constatat că, în speță judecătorul inspector a încălcat aceste interdicții, astfel încât, în cursul examinării recursului formulat de întreprinderea Locato, acesta a afirmat că organizația „United States - Peace Corps” nu putea face obiectul evacuării în condițiile în care, prin hotărârea contestată, tribunalul dispusese evacuarea sa.

În cauza *Luka c. României*, hotărârea din 21 iulie 2009, Curtea a constatat dubla încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție, ca urmare a lipsei de imparțialitate și independență din partea instanțelor, în a cărei compunere intrau și magistrați-asistenți și din cauza absenței răspunsului instanței de recurs la motivarea recursului reclamantului, în ceea ce privește neconstituționalitatea completului de judecată.

Curtea a arătat că nu poate nega avantajul de care instanțele colegiale, cu componență mixtă, judecătorii profesioniști și neprofesioniști, beneficiază în cadrul litigiilor, în domeniul unde experiența acestora din urmă este necesară, pentru a soluționa chestiuni specifice care pot să apară (*mutatis mutandis Langborger c. Suediei*, 22 iunie 1989, par. 34). Aceste sisteme judiciare, bazate pe principiul asesoriilor, în special instanțele însărcinate cu soluționarea

conflictelor de muncă, există într-o serie de state părți la Convenție. Dacă faptul că magistrații neprofesioniști profesează într-un tribunal nu este, în sine, contrar art. 6, principiile stabilite în jurisprudență cu privire la independență și imparțialitate se aplică magistraților neprofesioniști, ca și magistraților profesioniști (*Langborger c. Suediei*, citată anterior, par. 32, *Fey c. Austriei*, 24 februarie 1993, par. 27, 28 și 30, *Holm c. Suediei*, 25 noiembrie 1993, par. 30 și *Cooper c. Regatului Unit*, par. 123). Având în vedere că independența și imparțialitatea judecătorului de ședință nu pot fi luate în discuție, trebuie să fie analizate în cazul asistenților judiciari.

În speță, asupra garanțiilor, în ceea ce-i privește pe cei doi asistenți ai judecătoriei, Curtea a constatat că aceștia din urmă sunt numiți de ministrul justiției, la propunerea Consiliului Economic și Social, după ce sunt desemnați de confederațiile sindicale și, respectiv, patronale. În această privință, Curtea ia act de faptul că legislația aplicabilă nu prevedea ca aceștia să se pronunțe individual (*a contrario*, *Gubler c. Franței*, par. 28, 27 iulie 2006). Pe de altă parte, Curtea a luat act de faptul că, pe durata mandatului lor și spre deosebire de magistrații profesioniști, aceștia nu sunt inamovibili și protejați de revocare anticipată (*per a contrario*, *Incal c. Turciei*, par. 67; *Yavuz c. Turciei*, 25 mai 2000 și, *niutatis mutandis*, *Brudnicka*, par. 41). În plus, legislația aplicabilă nu enumeră motivele care pot genera revocare. Pe de altă parte, nu existau criterii clare cu privire la sfera de aplicare a atribuțiilor asistenților, nici măsuri care să reglementeze funcțiile sau protecția acestora în exercitarea funcțiilor lor. În această privință, Curtea ia act de faptul că H.G. nr. 226/2000, prin care se instituia comisia consultativă, nu enuna criteriile de evaluare a activității asistenților care pot genera revocare, lăsând astfel loc arbitrarului.

De asemenea, Curtea a constatat că nicio dispoziție legislativă nu interzicea exercitarea altor funcții și mandate conferite de organizațiile în numele cărora erau aleși. De altfel, acest lucru s-a constatat și cenzurat prin Decizia din 20 noiembrie 2001 a Curții Constituționale. Conform Curții, rolul și funcțiile asistenților, astfel cum au fost stabilite de legislația românească la momentul faptelor, îi făceau pe aceștia din urmă vulnerabili la presiuni externe. Prin urmare, reclamantul se putea teme, în mod legitim, de un dezechilibru al intereselor inerente compunerii completului de judecată care trebuia să se pronunțe în litigiul de muncă împotriva societății. Prin urmare, Curtea a arătat că poate doar constata că, la momentul faptelor, dreptul intern nu conferea garanții suficiente în ceea ce privește independența acestora, în exercitarea funcțiilor lor (*Dupuis c. Belgiei*, decizia Comisiei din 8 septembrie 1988).

În cauza *S.C. „Asul de aur – Aranyaszok” S.R.L. și Fodor Barabas c. României*, hotărârea din 3 martie 2015, Curtea a stabilit neîncălcarea art. 6 par. 1

din Convenție ca urmare a retrimiterii dosarului la același judecător-sindic, după infirmarea hotărârii date de acesta, fapt ce nu poate să justifice în sine temerile referitoare la imparțialitate, având în vedere că judecătorul în cauză nu a adoptat anterior niciun punct de vedere privind planul de reorganizare și posibilitatea de continuare a activității. De asemenea, respingerea cererii de înlocuire a administratorului judiciar nu poate fi considerată o limitare a dreptului reclamantelor de acces la o instanță, într-o asemenea măsură încât să se aducă atingere înseși esenței acestui drept.

Prin decizia de inadmisibilitate din 27 ianuarie 2015, din cauza *Ion Sgaibă împotriva României* (cererea nr. 6005/05), s-a constatat neepuizarea de reclamant a căilor de atac interne, acesta omițând să formuleze o cerere de recuzare a doi judecători care au participat atât la prima judecare a recursul său, cât și la rejudecarea acestuia, după admiterea unei contestații în anulare. În cazul în care dreptul intern oferă posibilitatea de a elimina motivele de îngrijorare cu privire la imparțialitatea instanței sau a unui judecător, un reclamant care crede cu adevărat că există temeiuri rezonabile din acest punct de vedere ar trebui să le invoce cu prima ocazie, iar nu prin formularea unor căi extraordinare de atac.

Efectivitatea accesului la justiție presupune obligația statelor de a acorda instanțelor o competență de plină jurisdicție pentru a permite examinarea cauzei pe fond, atât asupra aspectelor de fapt, cât și asupra celor de drept.

Astfel, excluderea din competența instanțelor judecătorești a analizei modului de aplicare a prevederilor unei legi a fost considerată drept o încălcare a dreptului de acces la instanță în cauza *Smoleanu c. României*, hotărârea din 3 decembrie 2002, în cadrul căreia decizia Curții de Apel Ploiești prin care a stabilit că nu este necesar să soluționeze o cerere de revendicare, deoarece o altă acțiune vizând imobilul în litigiu era pe rol în fața jurisdicțiilor interne. În cauza *Moșteanu și alții c. României*, hotărârea din 26 noiembrie 2002, Curtea a constatat încălcarea art.6 din Convenție prin excluderea din competența instanțelor judecătorești a analizării modului de aplicare a dispozițiilor unei legi, *lato sensu*, și, implicit, prin refuzul instanțelor judecătorești de a se pronunța asupra acțiunii în revendicare. Cât privește declarațiile Președintelui României, Curtea a notat că acestea au fost, fără îndoială, critice cu privire la puterea judecătorească, însă ele se adresau în primul rând administrației responsabile cu executarea hotărârilor judecătorești, iar nu tribunalelor. Or, nimic nu i-a îngăduit Curții să ajungă la concluzia că, în speță, aceste declarații i-ar fi influențat pe judecătorii Curții de Apel București care s-au pronunțat în cauza reclamantelor (*Ciobanu c. României*, hotărârea din 16 iulie 2002).

De asemenea, reținem cauza *Glod c. României*, hotărârea din 16 septembrie 2003, cu privire la refuzul instanțelor de a se pronunța pe legalitatea deciziilor administrative ale Comisiei pentru aplicarea Legii nr. 18/1991.

În cauza *Hauler c. României*, hotărârea din 12 iulie 2007, Curtea a apreciat că imposibilitatea reclamantei de a supune examinării instanțelor îndeplinirea exigențelor prevăzute de lege pentru a i se restitui un teren pe vechiul amplasament, în cadrul contestației sale formulate împotriva unei hotărâri administrative care statua asupra drepturilor sale civile, aduce atingere substanței însăși a dreptului său de acces la un tribunal.

Curtea a constatat încălcarea dreptului de acces la instanță și din pricina respingerii cererilor de restituire a bunurilor naționalizate pentru existența posibilității formulării unei acțiuni în revendicarea acestora în baza procedurilor administrative pentru ca apoi aceleași instanțe să constate că bunurile nu pot fac obiectul legilor speciale (cauza *Canciovici și alții c. României*, hotărârea din 26 noiembrie 2002, cauza *Miu c. României*, hotărârea din 6 noiembrie 2012).

În cauza *Lungoci c. României*, hotărârea din 26 ianuarie 2006, Curtea a reținut încălcarea art.6 par.1 din Convenție prin respingerea ca inadmisibilă a unei acțiuni în revendicare prin efectul legii, reclamanta fiind lipsită de posibilitatea clară și concretă de a avea acces la o instanță care să statueze asupra contestației sale referitoare la drepturi și obligații cu caracter civil. În cauză, fusese respinsă a doua acțiune în revendicare a reclamantei ca urmare a aplicării principiului autorității de lucru judecat, fără a fi analizată pretinsa identitate de obiect, cauză și părți în raport de un litigiu anterior prin care revendicarea fusese respinsă pe motiv de nedovedire a dreptului de proprietate, deși ulterior acestui litigiu în urma unei acțiuni în constatare s-a constatat prin hotărâre irevocabilă calitatea de proprietară a reclamantei.

În cauza *Faimblat c. României*, hotărârea din 13 ianuarie 2009, Curtea a reținut încălcarea art. 6 par.1 din Convenție, în partea privitoare la dreptul de acces la o instanță ca urmare a respingerii ca inadmisibilă a unei acțiuni în constatarea preluării abuzive a bunului imobil de către stat, având în vedere existența procedurii speciale administrative prevăzute de Legea nr. 10/2001; ineficiența mecanismului reparatoriu reglementat prin Legea nr.10/2001 - problemă structurală ce atrage aplicarea art. 46 din Convenție.

Curtea a reiterat principiul potrivit căruia dreptul de acces la instanță implică posibilitatea ca un reclamant să aibă acces la o instanță care să examineze pe fond cererea sa, fără ca acest drept să fie unul absolut, fiind supus unor limitări implicit acceptate, în special în ceea ce privește condițiile de admisibilitate a unei acțiuni, deoarece aceasta impune, prin însăși natura

sa, o reglementare de către stat, care se bucură, în această privință, de o anumită marjă de apreciere. Totuși, aceste limitări nu îi pot restricționa unui justițiabil accesul liber într-un asemenea mod sau într-o asemenea măsură încât dreptul său de a se adresa unei instanțe judecătorești să fie afectat în însăși esența sa. Mai mult chiar, astfel de limitări trebuie să fie prevăzute de lege, să urmărească un scop legitim, să fie proporționale cu mijloacele folosite.

Instanța europeană a constatat că decizia din 8 aprilie 2002, prin care reclamanților le-a fost respinsă acțiunea lor în constatare ca fiind inadmisibilă, reprezintă o ingerință în dreptul de acces al reclamanților la o instanță judecătorească, deși nu exclude ipoteza potrivit căreia, implementarea prin Legea nr. 10/2001 a unei proceduri speciale pentru realizarea drepturilor urmărite de reclamanți în cadrul acțiunii lor în constatare urmărește, în sine, un scop legitim. Pe de altă parte, având în vedere că la momentul faptelor nu exista o practică uniformă la nivelul instanțelor interne în ceea ce privește prioritatea procedurii prevăzute de Legea nr. 10/2001 față de celelalte acțiuni, introduse în baza dreptului comun, Curtea a stabilit că nu este necesar să analizeze dacă ingerința suferită de reclamanți urmărea un scop legitim, urmând să verifice condiția relativă la proporționalitatea acestei măsuri.

Instanța europeană a constatat că instanțele naționale au respins acțiunea reclamanților în constatare fără să procedeze la o analiză în concret a comportamentului autorității administrative investite cu notificarea reclamanților, care nu pronunțase nicio decizie administrativă în termenul legal de 60 de zile de la data introducerii cererii lor administrative și nici nu solicitase reclamanților informații suplimentare într-un termen rezonabil. În principiu, respingerea acțiunii în constatare nu prezintă prin ea însăși o problemă din perspectiva Convenției dacă, în circumstanțele concrete ale speței, procedura prevăzută de Legea nr. 10/2001 apare drept o cale de drept efectivă. Prin urmare, Curtea a reținut că rămâne de verificat eficiența acestei proceduri în speță.

În cauza de față însă, reclamanții au depus notificare în 2001, au completat dosarul administrativ în 5 mai 2003, iar abia la data de 18 mai 2006, adică după 3 ani, a fost adoptată o decizie administrativă în speță, care deși rămăsă definitivă, nu a fost încă executată.

Deși, Curtea a acceptat faptul că procedura prevăzută de Legea nr. 10/2001 ar putea fi eficientă în special pentru stabilirea calității de persoană îndreptățită și pentru propunerea metodei de despăgubire mai ales pentru că persoanele nemulțumite au posibilitatea de a contesta în instanță decizia administrativă, totuși, la finalul acestei proceduri administrative sau/și judiciare, executarea deciziei administrative sau judiciare definitive se face tot prin

intermediul procedurii prevăzute de Legea nr. 247/2005, și, prin urmare, prin intermediul Fondului *Proprietatea*. Instanța europeană a reiterat concluziile sale anterioare privitoare la faptul că, până la data pronunțării hotărârii, Fondul *Proprietatea* nu funcționează într-un mod susceptibil să fie considerat ca echivalent cu acordarea efectivă a unei despăgubiri (*Ruxanda Ionescu c. României*, 12 octombrie 2006 și *Matache și alții*, par. 42). Mai mult, nici Legea nr. 10/2001 și nici Legea nr. 247/2005 nu iau în considerare prejudiciul suferit din cauza lipsei îndelungate a despăgubirilor (*mutatis mutandis*, *Porțeanu c. României*, par. 34, 16 februarie 2006). Prin urmare, accesul reclamanților la această procedură administrativă sau/și judiciară rămâne teoretic și iluzoriu, nefiind în prezent în măsură să conducă într-un termen rezonabil la plata unei despăgubiri în favoarea persoanelor pentru care restituirea în natură nu mai este posibilă. Această concluzie a instanței europene este susținută și de decalajul care există în practică între termenele fixate de lege pentru luarea unei decizii și cele derulate în realitate, subliniind că deși prin decizia administrativă din data de 18 mai 2006, reclamanților li s-a propus o despăgubire pentru imobilul lor naționalizat, care va fi calculată de către comisia centrală constituită în baza Legii nr. 10/2001, totuși, nu există nicio garanție în ceea ce privește durata sau rezultatul acestei etape a procedurii (pentru o descriere detaliată a procedurii în fața acestei comisii, vezi *Tudor c. României*, par. 15-20, 11 decembrie 2007).

Cu privire la posibilitatea reclamanților de a contesta în instanță decizia administrativă din 2006 și de a solicita instanțelor să stabilească ele cuantumul despăgubirilor, Curtea a avut în vedere, pe de o parte, faptul că această procedură judiciară ar fi condus inevitabil la prelungirea procedurii, iar pe de altă parte la practica instanțelor judecătorești, până la data publicării deciziei Î.C.C.J. în recursul în interesul legii, nu era unitară. Mai mult, în final executarea hotărârii definitive pronunțate de instanțe ar depinde tot de mecanismul prevăzut de Legea nr. 247/2005. Pe cale de consecință, în absența unei căi eficiente pentru reclamanți de a promova acțiuni în instanță, ingerința în dreptul acestora de acces nu a fost proporțională cu scopul urmărit: faptul că instanțele judecătorești le-au opus acestora existența procedurii prevăzute de Legea nr. 10/ 2001 le-a încălcat dreptul de acces la o instanță, în măsura în care nici astăzi, după mai mult de 7 ani de la inițierea procedurii administrative respective, aceasta nu a dus la acordarea niciunei despăgubiri în favoarea reclamanților, iar aceștia nu au nicio garanție să o obțină deocamdată.

În cauza *Maria Atanasiu și alții c. României*, hotărârea pilot din 12 octombrie 2010, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, ca urmare a lipsei de răspuns a autorităților administrative la cererile de restituire

introduse în temeiul Legilor nr.112/1995 și nr. 10/2001, la care se adaugă lipsa, în perioada menționată mai sus, a unei căi de atac, le-a făcut pe reclamante să sufere o sarcină disproporționată, aducându-se astfel atingere substanței înseși a dreptului lor de acces la o instanță.

În cauza *Miu c. României*, hotărârea din 6 noiembrie 2012, s-a constatat încălcarea art.6 par.1 din Convenție, sub aspectul dreptului de acces la instanță, întrucât reclamanta nu a avut acces la instanță decât pentru a-și vedea acțiunile, în restituirea unui bun naționalizat, declarate inadmisibile prin jocul dispozițiilor legale, atitudine direct imputabilă instanțelor de judecată. Curtea a notat că posibilitatea pentru reclamantă de a apela la acțiuni din dreptul intern nu este suficientă întotdeauna pentru a satisface exigențele art.6 par.1: este necesar să se constate că gradul de acces stabilit de legislația națională este suficient de bine stabilit pentru a asigura efectiv dreptul la o instanță, din perspectiva principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică. Așadar, nu este asigurat acest acces, spre exemplu, când reclamantul nu a putut accede la instanță decât pentru a-și vedea declarată acțiunea inadmisibilă prin jocul legii. În speță, Curtea a reținut că nu s-a contestat aspectul că reclamanta avea dreptul de a solicita restituirea imobilului și că instanțele interne nu au statuat asupra fondului acestei cereri. Astfel, ea a suferit o ingerință în dreptul său de acces la instanță. S-a constatat, prin urmare, că este de analizat dacă această ingerință urmărea un scop legitim și dacă exista un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat. Reclamanta și-a văzut acțiunea în revendicare respinsă de instanțele interne fără a fi examinat fondul cauzei și, astfel, aceasta a fost privată de orice posibilitate clară și concretă de a fi soluționată cererea sa de restituire a imobilelor de către instanțe. Prin decizia din 22 iunie 1998, Curtea de Apel București a respins acțiunea în revendicare pe motiv că și cererea de restituire trebuia să facă obiectul unui examen din partea autorităților administrative potrivit dispozițiilor Legii nr. 112/1995. Or, după ce reclamanta a parcurs etapele administrative prevăzute de lege, aceleași jurisdicții au stabilit prin decizia din 20 septembrie 2002 că imobilul nu intra în domeniul de aplicare al acestei legi.

C. Garanțiile privind desfășurarea procedurii

1. Dreptul de acces la instanță a fost analizat în legătură cu *res judicata*, respectiv principiul securității raporturilor juridice, inițial în cauzele repetitive de tip *Brumărescu c. României*, hotărârea din 28 octombrie 1999, în care s-a constatat încălcarea art.6 par.1 din Convenție, prin admiterea recursului în anulare promovat de Procurorul General al României, cu încălcarea principiului securității raporturilor juridice și a prezumției de

validitate de care se bucură o hotărâre judecătorească irevocabilă și intrată în autoritatea de lucru judecat și prin excluderea din competența instanțelor judecătorești a analizării modului de aplicare a dispozițiilor unei legi, *lato sensu*, respectiv încălcarea art.1 din Protocolul nr.1 prin desființarea unei hotărâri irevocabile, prin ruperea justului echilibru care trebuie să existe între interesul general ale comunității și imperativul apărării drepturilor fundamentale ale individului, ce nu trebuie să suporte o sarcină specială și exorbitantă. Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului (înscris în preambulul Convenției în lumina căruia se interperetează dreptul la un proces echitabil) este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, printre altele, că soluția dată într-un mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe nu trebuie repusă în discuție (cauza *Brumărescu c. României*, par. 61). În virtutea acestui principiu, niciuna dintre părți nu este îndreptățită să solicite revizuirea unei hotărâri definitive și executorii cu singurul scop de a obține rejudecarea procesului și o nouă hotărâre în privința sa.

Instituția recursului în anulare a fost, în cele din urmă, abrogată de legiuitorul român, însă, anterior acestei abrogări, legiuitorul a reacționat doar pe jumătate și neconvincător, limitând condițiile de exercitare a recursului în anulare, doar sub aspectul termenului de promovare a acestei căi, modalitate insuficientă de modificare a legii interne, sancționată de CEDO în cauza *S.C. Mașinimportexport Industrial Grup S.A. c. României* din 1 martie 2006.

În cadrul cauzelor repetitive de tip *Brumărescu c. României* amintim: cauza *Leca și Filipescu c. României*, hotărârea din 19 iulie 2011 și cauza *Lipanescu și alții c. României*, hotărârea din 27 septembrie 2011, cauza *S.C. Aectra Agrochemicals S.A. și Munteanu c. României*, hotărârea din 27 martie 2012, cauza *Lăncrănjan Franchini și alții c. României*, hotărârea din 10 iulie 2012, cauza *Mihalache c. României*, hotărârea din 25 septembrie 2012, cauza *Fundația Bucovina Mission Inc. și Fundația Bucovina București c. României*, hotărârea din 25 septembrie 2012, și cauza *Bîrzescu și alții c. României*, hotărârea din 25 septembrie 2012.

Acest principiu a fost reținut atât în condamnările României ce au privit recursuri în anulare formulate și în alte materii, spre exemplu, reintegrarea pe post – cauza *Rada c. României*, hotărârea din 8 noiembrie 2007, anulare contract de vânzare-cumpărare - cauza *Daniel și Niculina Georgescu c. României*, hotărârea din 27 ianuarie 2009, transferul beneficiului unui contract de închiriere - cauza *Gagiu c. României*, hotărârea din 30 septembrie 2008, dar și în situațiile de repunere în discuție a unor hotărâri judecătorești irevocabile ca urmare a sesizării de una din părți prin care s-a urmărit rejudecarea cauzei (cauza *Cornif c. României*, hotărârea din 11 ianuarie 2007).

În cauza *Androne c. României*, hotărârea din 22 decembrie 2004, s-a reținut încălcarea art.6 par.1 din Convenție, ca urmare a admiterii de instanță a unei cereri de revizuire tardive, formulată de Procurorul General, redeschizând o procedură încheiată cu o hotărâre definitivă și irevocabilă, care a avut drept consecință anularea hotărârii irevocabile favorabile reclamantilor și ignorarea principiului securității raporturilor juridice.

În cauza *Sfrijan c. României*, hotărârea din 22 noiembrie 2007, Curtea a constatat încălcarea art. 6 din Convenție prin admiterea unui recurs în anulare împotriva unei hotărâri irevocabile prin care reclamantei i se constatase într-o acțiune de partaj o cotă majorată la contribuția bunurilor comune.

În cauza *Stanca Popescu c. României*, hotărârea din 7 iulie 2009, s-a constatat încălcarea art.6 par.1 din Convenție vizând dreptul la un proces echitabil, prin admiterea unei revizuii formulate împotriva unei hotărâri irevocabile, prin aplicarea textului art. 322 pct. 4 din Codul de procedură civilă, de natură a înfrânge principiul securității raporturilor juridice, pe temeiul existenței unor opinii contrarii între experți.

Curtea a notat că, în temeiul art. 322 pct. 4 din Codul de procedură civilă, o decizie judiciară definitivă și irevocabilă poate face obiectul unei revizuii în cazul în care expertul care a participat la procedură a comis o infracțiune vizând cauza. Admiterea cererii de revizuire a produs drept consecință respingerea acțiunii în revendicare a reclamantei, și aceasta la cinci ani după data la care sentința devenise irevocabilă. Soluția a fost motivată de faptul că expertul a comis infracțiunea de mărturie mincinoasă, în măsura în care nu a ținut cont de dimensiunile terenului. Vecinii reclamantei au avut posibilitatea de a formula obiecțiuni împotriva raportului de expertiză și, deși P.A. a formulat apel împotriva sentinței din 28 octombrie 1996, nu a formulat recurs.

Motivele avansate pe parcursul procedurii de revizuire și acceptate de judecătoria au vizat maniera în care expertul a realizat expertiza. Or, o eventuală eroare a acestuia în delimitarea terenurilor putea fi reparată doar la nivelul căilor ordinare de atac, evitând punerea în discuție a unei decizii judiciare. În viziunea Curții, doar erorile de fapt care nu au fost vizibile până la finalul procedurii pot justifica o derogare de la principiul securității raporturilor juridice, pe motiv că acestea nu pot fi corijate prin căile de atac ordinare. Or, în speță, prin absența recursului vecinilor reclamantei împotriva deciziei din 26 mai 1997, care confirma sentința din 28 octombrie 1996, aceasta a devenit definitivă. Curtea a estimat că revizuirea nu a constituit, în circumstanțele particulare ale speței, decât o modalitate deghizată pentru a provoca redeschiderea procedurii irevocabil tranșate, și aceasta asupra unor chestiuni pe care vecinii reclamantei avuseseră posibilitatea de a le supune procedurii.